

Ungdom og bibliotek i Re kommune

En kvalitativ undersøkelse av ungdommers bruk og opplevelse av det lokale folkebiblioteket

Sigrunn Tvedten
Katrine Rønningen

RE KOMMUNE
ny og varm

HSN

Sigrunn Tvedten og Katrine Rønningen

Ungdom og bibliotek i Re kommune

En kvalitativ undersøkelse av ungdommers bruk og opplevelse av det lokale folkebiblioteket

© 2016, Sigrunn Tvedten og Katrine Rønningen

Høgskolen i Sørøst-Norge
Kongsberg, 2016

Skriftserien fra Høgskolen i Sørøst-Norge nr. 2

ISSN: 2464-3505 (Online)

ISBN: 978-82-7860-282-9 (Online)

Utgivelser i publiseres som Creative Commons* og kan kopieres fritt og videreformidles til andre interesserte uten avgift. Navn på utgiver og forfatter(e) angis korrekt. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.no>

Coverphoto: Maskot Bildbyrå AB

Forord

Denne rapporten presenterer en analyse av hvordan ungdom i Re kommune opplever sitt lokale folkebibliotek. Prosjektet representerer dermed en pågående trend i bibliotekverden, med en økt vektlegging av å utvikle biblioteket som en sosial møteplass, og tiltak for å tilrettelegge for at ungdom i større grad skal anvende biblioteket. Det handler i stort om å utvikle og styrke bibliotekets posisjon i lokalmiljøet, tilrettelagt for alle brukergrupper. Katrine Rønningen er student på tverrfaglig masterstudie i samfunnsvitenskap ved Høgskolen i Sørøst-Norge (HSN). Hun skriver en masteroppgave på temaet folkebibliotekenes møteplassfunksjon for ungdom, og har vært ansatt som studentassistent på prosjektet. Katrine har deltatt på intervjuene, transkribert data for analysene og har bidratt med materiale til rapporten.

Takk til Re kommune som initierte og finansierte prosjektet, og som invitert HSN og meg til å gjennomføre det. En takk rettes også til biblioteksjefen ved Re folkebibliotek Rita Cicconi og kultursjef i Re kommune Ida C. Johre. De har bidratt med nyttige samtaler i forbindelse med prosjektmøter, og har informert prosjektets rammer og tolkningsgrunnlag. En takk også til skolebibliotekar ved Revetal ungdomsskole, Brit Veseth, for nyttig informasjon knyttet til ungdoms anvendelse av skolebiblioteket. Ikke minst, en stor takk til ungdommen som stilte opp i fokusgruppeintervjuer, og rektor og lærere ved Revetal ungdomsskole for å ha bidratt til å tilrettelegge for å gjennomføre intervjuene.

Bakkenteigen, 30.06.2016

Sigrunn Tvedten

Sammendrag

- Alle ungdommene har kjennskap til biblioteket, og har benyttet det i oppveksten.
- Ungdommen vi snakket med assosierer i hovedsak biblioteket med bøker og utlånsfunksjonen. Ingen hadde noen forestillinger om biblioteket som en sosial møteplass, eller som et sted for attraktive arrangementer eller aktiviteter for ungdom. De hadde svært lite kjentskap til aktiviteter ulike bibliotek tilbyr ungdom, utover utlånsfunksjonen.
- Folkebiblioteket assosieres i hovedsak med andre brukergrupper enn ungdom, særlig eldre, voksne og barnefamilier. Disse assosiasjonene bidro til at de ikke opplevde folkebiblioteket som et relevant oppholdssted for dem.
- De assosierer videre folkebiblioteket med stillhet og «hysjing», noe som ytterligere bidrar til at de ikke opplever biblioteket som relevant som en sosial arena.
- Ungdommene opplever i stor grad at de får dekket behovet for bøker gjennom skolebiblioteket eller gjennom kjøp. De kjenner til muligheten for å bestille bøker gjennom skolebiblioteket. I den grad de oppsøker folkebiblioteket, skjer det fortrinnsvis sammen med foreldre eller familie, og da i forbindelse med lån av bøker, for eksempel til feriebruk.
- Ungdommen var i utgangspunktet noe skeptiske til hvorvidt biblioteket ville kunne fremtre som et attraktivt fritidstilbud. Men, knyttet til funksjonen som en uformell sosial møteplass, var det noe mer positiv holdning særlig blant jentene, dog betinget av tilrettelegging.

Forslag til tiltak:

- Brukermedvirkning og «medskapning» gjennom for eksempel dialogmøter og/eller workshops med ungdom for å sikre eierskap og relevans.
- Det anbefales i første omgang å rette oppmerksomhet mot selve bibliotekrommet, for å gjøre dette mer attraktivt som en møteplass for ungdom.
- Videreføre tiltak rettet mot overgangsfasen mellom barndom og ungdomstid, for å skape positive assosiasjoner til bibliotekene i denne kritiske fasen, med et langsiktig perspektiv.
- Styrke samarbeidet mellom folkebibliotek og skolebibliotek.
- Sikre langsiktighet, fleksibilitet og økonomisk bærekraft over tid i ungdomssatsningen.
- Styrke samarbeid mellom folkebiblioteket og andre aktører på ungdommers fritidsarenaer.

Innhold

1. Introduksjon og bakgrunn for prosjektet	4
Ungdom og bibliotekets møteplassfunksjon	4
Prosjektets oppdragsgiver, finansiering og fremdriftsplan.....	5
Rapportens struktur	6
2. Teori og forskning	7
Ungdom, identitet og møteplasser	7
Ungdata: resultater fra Re kommune	8
Biblioteket som møteplass: bidrag til sosial kapital?	9
Sosial kapital og bibliotekets funksjon i tillitsbygging	9
Popkult.....	11
3. Metode og datainnsamling.....	12
Fokusgruppeintervju	12
Utvalg og rekruttering.....	12
Gjennomføring	13
Troverdighet, overførbarhet og utfordringer	14
4. Analyse og diskusjon	16
Elevenes assosiasjoner til «bibliotek» som begrep	16
Elevenes opplevelse av folkebiblioteket i Re kommune	16
Potensialet for biblioteket som uformell møteplass.....	17
Bibliotekets geografiske plassering	19
Arrangementer for ungdom på biblioteket?	20
Skolebiblioteket og folkebiblioteket	21
Diskusjon og refleksjoner.....	22
5. Oppsummering og anbefalinger	24
6. Litteratur	27
Vedlegg 1 Informasjonsbrev og samtykkeskjema foreldre	29
Vedlegg 2 Intervjuguide fokusgruppeintervjuer	31

1. Introduksjon og bakgrunn for prosjektet

Denne rapporten skrives på bakgrunn av et prosjekt gjennomført på oppdrag for Re kommune. Overordnet problemstilling for prosjektet har vært «hvordan opplever ungdom i Re kommune sitt lokale folkebibliotek?». Det er gjennomført to fokusgruppeintervjuer med ungdom på åttende og niende trinn ved Revetal ungdomsskole. I rapporten presenteres resultatene fra intervjuene. Resultatene tolkes i lys av bibliotekets formålsparagraf og særlig møteplassfunksjonen, erfaringer om ungdomssatsninger innenfor bibliotekarenaen, teorier om ungdom, fritid, møteplasser og identitet.

Ungdom og bibliotekets møteplassfunksjon

I Lov om folkebibliotek §1 kan vi lese at

«Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet. (...). Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. (...) Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent.» (Kulturdepartementet, 1986)

Folkebibliotekene har med andre ord et lovpålagt ansvar for å tilby sine tjenester til hele bredden i befolkningen. Etter endringen i formålsparagrafen 1. januar 2014 har folkebibliotekene fått et forsterket samfunnsoppdrag som en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt (Lovdata, 1986). Samfunnsoppdraget gjelder for folkebibliotek i alle størrelser, og det er et kommunalt ansvar å sikre at lovens intensjoner følges opp.

Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser til en nedgang i den tradisjonelle bruken av folkebibliotekene i perioden 2005-2015 (Lagerstrøm & Revold, 2015). Reduksjonen er størst for aldersgruppene under 45 år, og særlig for aldersgruppen 16-24 år hvor nesten en av fire oppgir å ikke ha besøkt et folkebibliotek siste 12 måneder. Samtidig som SSB rapporterer om en nedgang i tradisjonell bruk av bibliotekene for alle grupper, viser de en tendens til at befolkningen benytter bibliotekene til andre aktiviteter som å se utstillinger, møter, forestillinger, debatter. Folkebibliotekene ser dermed ut til å gradvis lykkes i å oppfylle sitt forsterkede samfunnsmandat, men økningen i aktivitet spores særlig i aldersgruppene 45 år og eldre (Lagerstrøm & Revold, 2015, s. 6). Der andelen bibliotekbrukere synker

i befolkningen generelt, er bruken blant yngre aldergrupper fremdeles høy. I SSB-undersøkelsen er det kun innbyggere i alderen 16 – 79 år som er blitt inkludert i utvalget, men det foreligger indirekte mål av unges bibliotekbruk ved at foreldre er bedt om å svare på vegne av sine barn. Undersøkelsen viser at om lag 70 prosent av unge i alderen 13 – 16 år har benyttet biblioteket de siste tolv måneder. Av disse har over 80 prosent lånt bøker, om lag seksti prosent har brukt biblioteket til å lese bøker og tegneserier eller høre på musikk, mens oppunder 70 prosent av de unge har vært på biblioteket med venner (Lagerstrøm & Revold, 2015, s. 46). Det vektlegges at foreldrenes bruk av biblioteket virker forsterkende på barnas bruk. Av de nasjonale tallene kan vi tolke at det finnes en kritisk periode i overgangen fra barndom, til ungdom og unge voksne, hvor det skjer en reduksjon i bruk av bibliotek.

I 2016 ble gjennomførte Opinion en brukerundersøkelse om Re bibliotek, på oppdrag fra Re kommune (Opinion, 2016). Undersøkelsen ble gjennomført blant et representativt utvalg av innbyggerne over 15 år. Rapporten fra undersøkelsen viser at ungdom i Re kun i liten grad er aktive brukere av det lokale folkebiblioteket. 20 prosent i aldergruppen 15 – 19 år besøker biblioteket månedlig eller oftere. Andelen som aldri anvender biblioteket er 42 prosent i denne aldergruppen, en lavere andel enn gjennomsnittet. 39 prosent i aldergruppen oppgir å benytte biblioteket, men sjeldnere enn månedlig. I brukerundersøkelsen er ikke aldergruppen under 15 år undersøkt, men resultatene viser at det lokale folkebiblioteket har en utfordring når det gjelder å nå ut til brukergruppen av ungdom og unge voksne. Selv om kategoriene i SSBs undersøkelse ikke er direkte sammenlignbare med den lokale brukerundersøkelsen, visere resultatene trolig at ungdoms bruk av biblioteket i Re er noe lavere sammenlignet med nasjonale tall. Resultatene fra undersøkelsen er blitt lagt til grunn for utviklingen av fokusgruppeintervjuerne, samt i tolkningen av resultatene.

Prosjektets oppdragsgiver, finansiering og fremdriftsplan

Prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Re bibliotek og Re kommune. Prosjektet er finansiert av Re kommune, med et budsjettet på 50 000 kr. Budsjettet er i sin helhet anvendt til arbeidstid, gjennom 95 arbeidstimer, hvorav 20 er tildelt masterstudent og prosjektmedarbeider Katrine Rønningen, for å transkribere intervjuene. Arbeidstimene finansiert av prosjektet er disponert som vist i Tabell 1. De øvrige arbeidstimene som er medgått har HSN finansiert som egenandel og har inngått i undertegnede FoU tid (ikke vist i tabellen under).

Tabell 1 Fremdriftsplan* og disponering av timeressurser

Aktiviteter	Arbeidstimer fordelt på måneder						Timer totalt
	Jan.	Feb.	Mars	Apr.	Mai	Juni	
Forberedelser: Prosjektbeskrivelse, NSD-søknad, prosjektmøte/besøk Re-bibliotek, kontakt skole	15						15
Faglig forankring av studiet og forberedelse av fokusgruppeintervjuer		16					16
Gjennomføre gruppeintervjuer - 2 stk.			8				8
Transkribering (Kathrine Rønningen, studentassistent)			20				20
Analyse og tolkningsarbeid				16			16
Rapportskriving					16		16
Overlevere rapport innen 15. juni						4	4
Sum:							95

*Hele datainnsamlingsprosessen ble noe forsinket på grunn av kombinasjonen av påske og at ungdomsskolen opplevde røykutvikling under prosjektperioden. Gruppeintervjuene ble gjennomført i april. Rapporten overleveres 30.juni.

Rapportens struktur

I rapporten presenteres det i kapittel 2 et utvalg sentrale begreper, teorier og studier knyttet til ungdom og identitet og betydningen av møteplasser, resultater fra ungdataundersøkelsen i Re kommune, og forskning knyttet til bibliotekenes møteplassfunksjon, med vekt på en diskusjon av betydningen av folkebiblioteket for sosial styrkning av kapital. Kapittelet har til hensikt å danne grunnlag for tolkningen av resultatene. I kapittel 3 presenteres metode, fremgangsmåte og datamaterialet som er samlet inn. I kapittel 4 presenteres resultatene fra fokusgruppeintervjuene, med en avsluttende diskusjon i lys av teorier og tidligere forskning. I kapittel 5 presenteres oppsummerende hovedpunkter, samt anbefalinger.

2. Teori og forskning

Ungdom, identitet og møteplasser

Identitet kan forstås som et spørsmål om å konstruere seg selv, et selvbilde som forteller hvem du er og ønsker å bli identifisert med. Det kan vise hvem en har tilhørighet med, samtidig som det kan markere ulikhet og avstand fra «de andre». Identitet blir konstruert i fellesskapet gjennom en kontinuerlig livslang prosess. Ifølge Anthony Giddens (1991, s. 93ff) er selvet i den moderne vestlige verden under konstant påvirkning og forandring, og individet må ta bevisste beslutninger på veien. Som en del av dette reflekssive identitetsprosjektet, velger individet sin livsstil.

Når den urolige ungdomsfasen avløser en harmonisk barndomstid, intensiveres usikkerheten og refleksiviteten knyttet til identitetskonstruksjonen. Det å søke etter mening blir sentralt, og det legges til rette for en eksistensiell søking gjennom fornyelse og opprør. I løpet av tenårene blir ungdommene mer selvstendige og utvikler en egen identitet i relasjon til jevnaldrende utenfor familien (Frønes, 2011, s. 44). For de aller fleste ungdommer får venner sterkere betydning i tenårene, og erfaringene fra vennegjengen utgjør en sentral del av sosialiseringprosessen. Flere undersøkelser viser at unge bruker stadig mer av sin fritid på venner, og at vennenettverkene har blitt større. Det å bli akseptert blant jevnaldrende på skole i og i vennenettverk har betydning for ungdommers livskvalitet og helse.

Ungdommer har en lang tradisjon i å bruke offentlige rom enten det er i nærmiljøet eller bysentrum. Det kan være ungdommer som står og «henger» uten noe annet formål enn at de prater med hverandre, og slik jevnaldersosialisering er viktig for ungdoms identitetsutvikling og sosial tilhørighet (Frønes, 2011). Det er viktig å høre til med noen og velge andre vekk, slik kan ungdommer teste ut ulike roller i samhandling med andre jevnaldrende og omgivelsene, noe som igjen påvirker identitetsutviklingen og kan gi grobunn for ulike former for sosiale fellesskap. Ungdom som har flere ulike referansegrupper blant jevnaldrende, vil ha andre muligheter til å trappe opp relasjonen til en gruppe og trekke seg gradvis ut av en annen, ut fra hva som kjennes riktig etter hvert som den unge utvikler seg videre og endrer sine standpunkt.

Fritiden tenkes fremdeles å være særlig viktig i de unges identitetsutvikling, her skapes arenaer for jevnaldersosialisering og etableringer av ungdomskulturer avsondret fra voksen kontroll. Men,

ungdoms fritidsbruk er i endring. Hjemmet er en sentral fritidsarena for de unge, men hva de unge foretar seg hjemme har endret mye, særlig i forbindelse med den digitale revolusjon og fremveksten av sosiale medier. Ungdomsrommet er langt på vei blitt et høyteknologisk mediesenter, og de ulike mediene er knyttet sammen via internett eller mobilnett, gjør at ungdom kan være sosiale uten å være sammen med andre ansikt til ansikt (Tormod Øia & Fauske, 2010, Kapittel 5). Tradisjonelle møteplasser er i vei med å bli erstattet med de digitale, samtidig som man skal vokte seg med å overvurdere endringene.

Ungdata: resultater fra Re kommune

Ungdata er et kvalitetssikret og standardisert system for lokale spørreskjemaundersøkelser tilpasset skoleelever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. I 2013 ble undersøkelsen gjennomført i en rekke Vestfoldkommuner, inkludert i Re kommune (Vardheim, 2013). Undersøkelsen kan si noe om hvordan ungdommene mener det å være ung, og gir bred informasjon om ungdommers liv, og omhandler temaer som familie, venner, skole, fritid, mobbing, atferdsproblemer og rus. Undersøkelsen for Re kommune viser generelt svært høy tilfredshet blant ungdom når det gjelder venner, skole og relasjon til foreldre (mellom 85 og 94 prosent). 61 prosent oppgir også å være tilfredse med lokalmiljøet, men vi ser her at Re ligger noe lavere enn landsgjennomsnittet på 69 prosent. Når det gjelder fritid så viste resultatene fra undersøkelse at 60 prosent av ungdom i Vestfold er aktive i ulike fritidsorganisasjoner. Mest vanlig er det å være med i et idrettslag, men denne andelen synker imidlertid kraftig i løpet av ungdomsårene. 79 prosent av ungdom i Re oppgir å trene ukentlig. Fritiden for øvrig tilbringes med jevnaldrende, enten hjemme eller ute. Mediebruk tar også en stor andel av fritiden.

Undersøkelsen viser samtidig at ulike symptomer på psykiske plager er utbredt. I overkant av halvparten av ungdommene er tilfreds med utseendet sitt. 25 prosent av respondenter i Re rapporterer å være plaget av ensomhet, og 15 rapporterer om et depressivt stemningsleie. Ungdommenes selvbilde, det vil si hvor fornøyde de er med seg selv og livet sitt, har en sterk sammenheng med hvor ofte de er plaget av både psykiske og fysiske helseplager (Vardheim, 2013).

I *Strategisk kultur- og idrettsplan for Vestfold 2015-2018* fremheves folkehelseperspektivet. I planen presiseres det at bredde og inkludering i utviklingen av kulturtilbudene kan bidra positivt til

folkehelsen, gjennom betydningen av kultur for trivsel og helse. Aktiv deltakelse i kulturlivet antas i et langsiktig perspektiv gi positive helseeffekter (Vestfold Fylkeskommune, 2015). Folkebibliotekene fremstår som en sentral arena for å bidra til å oppfylle denne målsetningen.

Biblioteket som møteplass: bidrag til sosial kapital?

PLACE-prosjektet

I Norge står PLACE¹-prosjektet sentralt når det gjelder å undersøke og dokumentere bibliotekets potensielle funksjon som møteplass (Audunson & Lund, 2001; Aabø & Audunson, 2012; Aabø, Audunson, & Vårheim, 2010). PLACE var et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Oslo, Universitetet i Tromsø og Arkitekthøgskolen i Oslo, og forskerne i prosjektet har blant annet studert hvordan folkebibliotekene kan bidra til å skape sosial kapital. Prosjektet har tatt for seg folkebibliotekenes plass som fysiske steder og sosiale arenaer i flerkulturelle lokalsamfunn. I Place-prosjektet har bidragsyterne sett det som viktig å forsøke å utvikle begrepsapparatet om folkebibliotek, sosiale møter og sosial kapital som et ledd i å bringe forskningen om folkebibliotekenes rolle videre generelt og i utviklingen av en strategi for den empiriske forskningen innenfor prosjektet spesielt.

Sosial kapital og bibliotekets funksjon i tillitsbygging

Sosial kapital og sosial tillit har blitt et populært begrep innen samfunnsvitenskapen, blant annet for å forklare betingelser for den norske velferdsstatsmodellen, samt for å forstå utviklingstrekk i det moderne, vestlige samfunnet som det norske (se f.eks. Wollebæk & Seggaard, 2011). PLACE-prosjektet anvender nettopp dette begrepet fra den amerikanske sosiologen Robert Putnam i studier av folkebibliotekenes funksjon i tillitsbygging (Audunson & Lund, 2001). Robert Putnam (2000) har definert sosial kapital som «*sosiale nettverk blant individer og de normene for gjensidighet og tillit som oppstår som resultat av nettverkene*». I samfunn med mye sosial kapital, eller høy grad av generalisert tillit, finner en også gjerne en positiv utvikling av demokratiet, lokalsamfunn som kan mobilisere, gode skoler, og god helse i befolkningen. Ifølge Vårheim (2006) kan folkebiblioteket skape sosial kapital på to måter. For det første gjennom å være en svært åpen møteplass som krever lite av

---

¹ Public Libraries – Arenas for Citizenship

deltakerne, og for det andre gjennom å tilby en universell tjeneste. Folk har stor tillit til universelle institusjoner, og selve eksistensen til biblioteket som en universell tjeneste skaper generalisert tillit.

Lav- intensive og høyintensive møteplasser

Det er senere særlig Ragnar Audonsson som har bidratt til å utvikle sosial kapital-begrepets relevans for biblioteksektoren, gjennom begrepene om lav-intensive og høyintensive møteplasser. Kort oppsummert refererer høyintensive møter og møteplasser der vi lever ut våre primære verdier og interesser. På lavintensive møter og møteplasser eksponeres vi for andre verdier og interesser. PLACE-prosjektet er særlig opptatt av folkebibliotekenes potensial som lavintensive møteplasser, hvor brukere treffes på tvers av kulturell, sosial og etnisk tilhørighet. Resultatene fra PLACE prosjektet har blant annet vist at biblioteket har et spesielt potensial med hensyn til å fremme integrasjon, kommunikasjon på tvers, samt økt opplevelse av medborgerskap (Vårheim, Audunson, & Aabø, 2008).

Biblioteket som det tredjested?

Den amerikanske sosiologen Ray Oldenburg har utviklet begrepet om «tredjestedet», som senere har blitt omfavnet av folkebibliotekene (Dahlkild, 2013). Tredjesteder er benevnelsen på uformelle sosiale møteplasser, hvor man uforpliktende kan oppholde seg, mellom førstestedet «hjemmet» og andrestedet «arbeidsplassen». Bakgrunnen for Oldenburg var en bekymring for tapet av slike uformelle, offentlige sosiale møteplasser, og særlig konsekvensene av dette tapet for sosiale samfunnsliv og demokrati. Hans mål var å møte tapet v uformelle offentlige rom ved å utvikle, synliggjøre og styrke «tredjeplassene» som eksisterer. I definisjonen av «tredjesteder» vektlegger Oldenburg følgende: 1) et nøytralt sted; 2) at stedet er inkluderende i forhold til sine brukere; 3) at samtale er hovedaktivitet, 4) at stedet er åpent og tilgjengelig; 5) der er stamgjester; 6) det er et «enkelt» sted med lav profil; 7) at der er «samspill» mellom brukerne; og 8) at stedet har kvaliteter som "et hjem utenfor hjemmet".

Det er diskusjoner om hvorvidt bibliotekene kan betraktes som «tredjesteder» (Dahlkild, 2013). Selv om flere av punktene kan passe f.eks. kravet om tilgjengelighet og åpenhet, så er det mer problematisk å betrakte «samtale» som bibliotekets hovedaktivitet. Begrepet fremstår allikevel som

relevant gitt den nye satsingen på møteplassfunksjonen, og på grunn av betydningen av bibliotekenes forankring i lokalsamfunnet, samt for styrkingen av lokalt sosialt nettverk og demokratiske verdier.

Popkult

Popkult var navnet på Drammensbibliotekets avdeling for ungdom og unge voksne, som også fikk støtte fra Nasjonalbiblioteket (se rapporten av Aarts, 2013). Drammens bibliotek har nå offisielt avsluttet popkult-avdelingen, men erfaringene fra popkult-satsingen i Drammen og andre kommuner er dokumenterte og nyttige. Målet med prosjektet var å skape et tilbud til ungdom og unge voksne, og prosjektet ble vurdert som vellykket og fikk både lokal og nasjonal oppmerksomhet. Fokuset i Popkult ligger på populær- og subkultur, sosiale medier og arrangementer. Popkult-avdelingen var fysisk adskilt fra barn og voksne, og den skulle behandle de ulike medieplattformene likt. Spill sto siden oppstarten sentralt i Popkult. Avdelingen hadde også en egen Popkult-hylle med faglitteratur for målgruppen. I juni 2010 ansatte Drammensbiblioteket en ungdomskonsulent i 100 % fast stilling for å ta prosjektet videre. På bakgrunn av erfaringene ble det utviklet en brukermanual og inviterte til en workshop for å gi andre bibliotek en lettere start rundt sitt arbeid ved å opprette Popkultavdelinger. Popkult-prosjektet er som nevnt avsluttet og avløst av ny ungdomssatsning i Drammen, men erfaringer fra popkult bidrar til å tolke resultatene i analysekapittelet.

3. Metode og datainnsamling

I denne undersøkelsen har det blitt gjennomført to fokusgruppeintervjuer. I det følgende redegjøres det først raskt for begrunnelse av metodevalget. Deretter redegjøres det for rekrutteringsprosess og informanter, før gjennomføringen av intervjuene beskrives. Til slutt følger en diskusjon av potensielle metodiske utfordringer knyttet til

Fokusgruppeintervju

Formålet med prosjektet var å innhente kunnskap fra ungdom ved Revetal Ungdomsskole, for å få bedre kjennskap til deres opplevelse av det lokale biblioteket. Det ble valgt å foreta to fokusgruppeintervjuer med ungdom rekruttert fra Revetal ungdomsskole.

Fokusgrupper er en kvalitativ metode som kan beskrives som en form for gruppeintervju- eller samtale. Metoden blir ofte brukt i forbindelse med markedsundersøkelser, men er også vanlig innenfor samfunnsvitenskapelig kvalitativ forskning (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2010; Morgan, 1997). Bakgrunnen for at vi ønsket å benytte oss av denne metoden i denne undersøkelsen er at den på en god måte kan fange (minst) opp to ulike typer informasjon: på den ene siden er det en effektiv måte å få kjennskap til en bredde i flere informanternes synspunkter og holdninger rundt et avgrenset og gitt tema. Samtidig gir fokusgruppeintervjuer muligheten til å undersøke gruppedynamikk og hvordan de som en gruppe samhandler og diskuterer med hverandre om det aktuelle temaet. En ulempe ved metoden er at enkelte deltakere kan holde tilbake synspunkter de opplever som ikke aksepterte i gruppen. Samtidig gir dette mulighet til å se hva slags holdninger som faktisk er aksepterte. Særlig er dette interessant i ungdomsgruppene, hvor det er lett å se for seg et press i retning av hva som oppfattes som akseptabelt og kult.

Utvalg og rekruttering

Ungdommene som deltok i fokusgruppeintervjuene ble rekruttert gjennom den lokale ungdomsskolen. Rektor ble først kontaktet og informert om prosjektet, hvorpå deltakelse ble avtalt. Prosjektleder informerte lærerkollegiet om prosjektet på et lærermøte, hvor det ble valgt ut i alt fire klasser som det skulle rekrutteres elever fra, to på hvert av hhv. 8. og 9. trinn. Prosjektleder gikk inn i hver av de fire klassene, informerte om prosjektet og delte ut informasjonsbrev til elevene (se

Vedlegg 1). Lærer hadde ansvar for å samle inn svarlapper fra elevene. Gjennomgående var det lav respons fra elevene når det gjaldt å delta i undersøkelsen. Alle elever som leverte positiv svarlapp, ble inkludert i utvalget. I Tabell 1 presenteres utvalget.

	Jenter	Gutter	Totalt
8. trinn	7	2	9
9.trinn	3	1	4
Totalt	10	3	13

Tabell 2 Informanter, etter klasstrinn og kjønn

Totalt deltok 13 elever, fordelt på to fokusgruppeintervjuer. Utvalget viser en stor overvekt av jenter. Kun totalt tre gutter deltok i gruppeintervjuene, mot ti jenter. Det var vektlagt at elevene skulle rekrutteres fra ulike sosiale grupper, eller «gjenger», slik at de representerte ulike vennegrupper og meninger og interesser. Informasjonen i intervjuene viser at rekrutteringen var vellykket på dette punktet, og det tredde frem noen tydelige ulike måter å «være ungdom» på i materialet. I rapporteringen av resultater vil det som et utgangspunkt ikke rapporteres fra hvilken gruppe informasjonen kom, med mindre det er særlig relevant.

Gjennomføring

Hver av de to fokusgruppeintervjuene ble gjennomført i løpet av 60 minutter. Moderator for intervjuet var Sigrunn Tvedten, mens studentassistent Katrine Rønningen deltok for å skrive notater og følge opp diskusjoner. Intervjuet var lagt opp for å fremme diskusjon og samtaler rundt i hovedsak to hovedtema: For det første, elevenes opplevelse av egen fritid og hvordan det er å være ung i Re kommune. For det andre, opplevelser av bibliotek, og især folkebiblioteket i Re kommune. Det ble anvendt to ulike strategier for å igangsette refleksjon og diskusjon: først ble elevene bedt om å bruke et par minutter på å skrive ned stikkord først, hva de like å gjøre på fritiden; deretter fulgte en samtale, hvor elevene fortalte om hva de liker å bruke hhv. hverdager, og helger på. Det ble også stilt spørsmål om hva som er det kjedeligste og det beste med å være ung i Re kommune, samt evt. hva de savner her. I neste del ble elevene bedt om å bruke et par minutter på å hva de assosierer med ordet bibliotek, eller hva de tenker på når de hører begrepet bibliotek. Stikkordene ble skrevet ned på en gul lapp, før de ble presentert i gruppen. Studentene ble så presentert for en rekke «teasers»,

for å stimulere til refleksjon rundt folkebibliotek. Teasers var bilder av Re bibliotek, Bilder fra Deichman Ung på Tøyen, fra Drammen ungdomsavdelingen på bibliotek, samt Tønsberg og Nøtterøy bibliotek. Elevene ble stimulert til å diskutere hvilke erfaringer og opplevelser de har av det lokale biblioteket, samt hvordan de vurderer ulike tiltak for å utvikle et mer ungdomsvennlig bibliotek. Intervjuene ble transkribert av Katrine Rønningen. Stikkord fra elevenes gule lapper ble også skrevet ned. Det transkriberte intervjuene gjennomgikk en tematisk analyse, hvor utdrag fra samtalene ble strukturert etter hva studentene snakket om.

Troverdighet, overførbarhet og utfordringer

Funnene fra de to fokusgruppeintervjuene er ikke generaliserbare, da det er et strategisk utvalg på kun 13 selvrekrutterte informanter (Johannessen mfl., 2010; Seale, 1999). Dette er et allmenn utfordring ved kvalitative undersøkelser, som anvender små ikke-tilfeldige utvalg. Det vil si at analysene heller enn generalisering, har til målsetning å få innsikt i mønstre og variasjoner i hvordan ungdom opplever deres bibliotek. Et tiltak for å øke troverdigheten til resultatene var å gjennomføre to fokusgruppeintervjuer, rekruttert fra to ulike klassetrinn. På denne måten ville vi sikre en viss spredning av stemmer fra ungdommene. Vi ba også aktivt om at vi gjerne ville snakke med ungdom som var brukere og ikke-brukere av biblioteket.

Et fokusgruppeintervju er svært sensitivt for gruppedynamikk, noe våre to intervjuer bar preg av. I det ene intervjuet var preget av at informantene kjente hverandre, tydeligvis ikke pleide å være sammen med hverandre på fritiden. Dette resulterte i et rikt innhold, da de tidvis representerte svært ulike oppfatninger av hva som ville være attraktive tilbud. Selv om hver det kun deltok fire ungdommer, tegnet det seg noen ulike «typer» av ungdom innen denne gruppen, basert på hvordan de fortalte om blant annet fritidsinteresser. Samtidig skape denne heterogeniteten utfordringer for flyten i diskusjonen, og moderator måtte ta en mer fremtredende rolle for å stille spørsmål og å drive frem samtalen, enn hva som egentlig var ønskelig. Det andre intervjuet var preget av en helt annen dynamikk, hvor det var ni deltakere, og hvor flere av informantene var nære venner. I denne gruppen var det en større utfordring å styre samtalene i retning av temaene. Et gjennomgående trekk ved samtalene var at elevene svært raskt beveget seg fra det mer generelle til det helt konkrete og erfaringsnære, det var dermed en utfordring å holde diskusjonen relevant underveis. Det var mange avsporinger og det kunne være vanskelig å skille mellom seriøse forslag, og når elevene tøysset og

lekte seg. Forfatterne mener å ha kunnet skille mellom relevante og ikke relevante tilbakemeldinger, men slike avsporinger kunne trekke fokuset vekk fra mer hensiktsmessige diskusjoner. Det ligger allikevel alltid en viss usikkerhet i at verdier, holdninger og meninger ytret i en slik situasjon ikke er stabile, men delvis kontekstavhengige. Vi mener at gruppedynamikken også til en viss grad kan bidra til å sikre overførbarheten i funnene, da ulike ungdomsgrupper diskuterte med hverandre og dermed holdt hverandre noe i sjakk knytte til hva de anså som realistisk og «sant, og ikke minst akseptert i jevnaldermiljøene.

4. Analyse og diskusjon

Elevenes assosiasjoner til «bibliotek» som begrep

Elevene fikk beskjed om å bruke et par minutter på å skrive ned tre stikkord for hva de assosierer med ordet eller begrepet bibliotek. Elevene presenterte så og diskuterte stikkordene i fokusgruppen. Vi samlet også inn lappene hadde skrevet på, og oppsummerte stikkordene.

Ikke overraskende er den mest fremtredende assosiasjonen elevene har til biblioteket *bøker*. Alle elevene forbandt bibliotek i alle hovedsak med et sted med bøker, og det var i utgangspunktet ingen som hadde noen forestillinger om biblioteket som noe annet enn et sted for å lese og å låne bøker og annet materiale. Øvrige stikkord fra elevene underbygget disse assosiasjonene, gjennom ord som «kunnskap», «læring», «stillhet», «kjedelig» og «voksne» og «eldre». Assosiasjonene er ikke særegne for Re kommune, men bekreftes i andre undersøkelser blant ungdom (se for eksempel Plener, 2008) og viser utfordringen knyttet til å endre unges oppfatning av hva et bibliotek kan være.

Elevenes opplevelse av folkebiblioteket i Re kommune

Når vi først traff elevene i klasserommet for å dele ut invitasjonen til å delta i prosjektet, ble det gjennomført en rask håndsopprekning i klassen. Nær alle elever visste hvor biblioteket i Re kommune var, og de hadde minner om å ha vært på bibliotek i løpet av oppveksten. Når vi spurte om hvorvidt de hadde vært innom biblioteket i Re etter at de hadde begynt på ungdomsskolen dalte antall hender i været, til en liten håndfull. Dette gir ikke et kvalitetssikkert mål på bruk av bibliotek blant unge, men bildet gjenspeiler resultatene fra intervjuresultatene. Alle informantene visse hvor biblioteket i Re var og alle hadde vært på bibliotek i løpet av oppveksten, men kun én av informantene betraktet seg som regelmessige brukere nå. Ingen hadde noen opplevelse av biblioteket som en uformell møteplass for ungdom. Når vi spurte elevene hvem de trodde benyttet biblioteket, trakk de frem to hovedgrupper: voksne/eldre og småbarnsfamilier.

Bruken av biblioteket var knyttet til lesing som fritidsinteresser. Et flertall av ungdommene deltok i organiserte fritidsaktiviteter, især idrettslag, og dette opptok mye av fritiden deres. En student oppga lesing som hovedinteresse, og hun var en aktiv bruker av biblioteket, i hovedsak for å låne bøker.

Andre elever som leste noe på fritiden benyttet i hovedsak skolebiblioteket for å låne bøker, eller de kjøpte bøker. Det var kun ved spesielle anledninger, dersom de skulle låne bøker og lydbøker til ferie for eksempel, at de oppsøkte folkebiblioteket. Et relevant punkt her er at elevenes mer sporadiske besøk på biblioteket gjerne gjøres med foreldre og familie, i forbindelse med at disse skal låne/levere bøker. Ingen av elevene hadde minner om å ha oppsøkt biblioteket sammen med venner.

Potensialet for biblioteket som uformell møteplass

Ingen av ungdommene vi snakket med hadde oppsøkt biblioteket for å tilbringe tid der med jevnaldrende. I sin beskrivelse av Re bibliotek oppfattet de ikke lokalet som et attraktivt tilholdssted. Delvis dreide dette seg om at de assosierte stedet med stillhet, voksne og at det var kjedelig der. Som en jente uttrykte det «*okay: det er en grunn til at jeg bare har vært der en gang, og det er at det er så kjedelig der, det er ikke noen morsomt å være der*». De forbandt biblioteket med det klassiske «hysjet», og et sted hvor folk kommer for å lese, og hvor de ville forstyrre dersom de oppholdt seg der. En del trakk frem stillheten som noe ubehagelig og nærmest skremmende, på den måten at de ville være nervøse for å lage lyder, som å le, nyse eller lignende. De antok også at andre lesere ville oppfatte det som forstyrrende dersom de brukte stedet til å treffes.

Når det ble vist frem bilder fra bibliotek med ungdomsavdelinger eller cafeer, ble enkelte av ungdommene noe mer positive til å skulle benytte biblioteket som en møteplass. Et lite utdrag av diskusjonen viser dette:

J1: «*Jeg ville jo tenkt på det som et sted med bøker fremdeles, (...) men det ser jo litt morsommere ut på en måte da*»

J3: «*Kunne jo vært et bedre møtested for unge da (...) hvis det ikke var så veldig stramme tøyler, på hva som var lov og ikke. Sånn voksne sier alltid hysj når man er på bibliotek, men hvis vi hadde vår egen avdeling, så kunne det vært litt mer...uro, da... men fortsatt ikke så mye*».

De to gruppene kunne enes om to betingelser for at de skulle kunne bruke biblioteket som et møtested. For det første at stedet ikke er preget av stillhet og «hysjing», men gi rom for samtaler og litt uro. For det andre måtte lokalet fremstå som hyggelig med sitteplasser, sa gjerne med litt moderne møbler. Fra ungdomssatsninger i Norge har det vært mye oppmerksomhet rettet mot

bibliotekrommet, som for eksempel popkult-avdelingen i Drammen viser (Aarts, 2013). Her fremstår møbler som moderne, ungdommelig og innbydende til å sette seg ned i, slik som sakkosekker. I tillegg har det vært tilrettelagt for egen ungdomssoner, hvor de kan være for seg selv. På den nye ungdomsavdelingen til Deichmans avdeling på Tøyen er det «voksne forbudt».

På Re bibliotek finnes det rom hvor ungdom som besøker biblioteket kan få sitte litt i fred, dersom de ønsker dette. Denne muligheten virker det ikke som at ungdommene vi snakket med var klar over. Denne muligheten er heller ikke aktivt synliggjort overfor ungdom, i form av en skjermet ungdomsavdeling.

Ungdomsavdeling eller åpen cafe?

Ungdommene hadde litt ulike meninger rundt hvorvidt en egen ungdomsavdeling var ønskelig. Blant noen av jentene fremsto en skjermet ungdomsavdeling som attraktivt, hvor man kunne oppholde seg uten å være sammen med de voksne. For disse fremsto en sosial møteplass sammen med voksne som noe de ville unngå. Andre trodde ikke de ville ha brukt en egen ungdomsavdeling, og at denne ville fremstå som «kjedelig». Det var en viss tendens i materialet til at ungdom som etter egen beskrivelse ikke hadde et utpreget sosialt liv med lokale jevnaldrende på fritiden ville oppleve et slikt uformelt, inkluderende ungdomslokale som mer attraktivt enn, mer sosialt aktive ungdom som blant annet var engasjert på andre organiserte fritidsarenaer. Det ligger alltid en fare for en visst stigma knyttet til et å være «stamgjest» i slikt ungdomsavdeling, avhengig av hvilken ungdomsgrupper som tar det i bruk. Dette reduserer dog ikke nødvendigvis opplevelsen for de faktiske brukerne.

På spørsmål om hva elevene savnet i Re kommune, var det som ingen umiddelbare savn ved fritidstilbudene i kommunen som ble trukket frem. Jevnt over fremsto ungdommene som tilfredse med fritidstilbudene de hadde, og de fleste var engasjerte i formelle og uformelle fritidsaktiviteter. Ett punkt flere av informantene trakk frem, var ønsket om et mer uformelt sosialt møtepunkt i form av en café. Dette gjaldt særlig en del av jentene, men henvisning til et ønske om mer urbane og moderne kaffebarer. I sin beskrivelse var det særlig inventar og tilgjengeligheten av mat som ble fremhevet. Stedet måtte fremstå som litt moderne og hyggelig, og det måtte være mulig å kjøpe god men rimelig mat og drikke der. Ungdommene var også opptatt av kino og film, men at dette måtte være moderne anlegg, god kvalitet og nye filmer.

Bibliotekets geografiske plassering

I begge gruppene ble temaet om bibliotekets plassering diskutert av elevene. Enkelte mente plasseringen var «langt unna». Andre mente dette kun gjenspeilet elevenes «latskap», da det kun er noen minutter å gå, men det var allikevel enighet om at plasseringen av biblioteket bidro til at det ikke var naturlig å gå innom der. Et par elever, som gikk forbi biblioteket på vei hjem, benyttet det iblant for å fylle vannflasker/låne toalettet, men utover dette ble beliggenheten vurdert som en av flere begrunnelser for å ikke å oppsøke biblioteket på fritiden.

I brukerundersøkelsen gjennomført av Opinion i 2016 28 % av respondentene oppgir at de hadde besøkt Re bibliotek oftere dersom biblioteket hadde ligget i Revetal sentrum. Andelen er signifikant høyere blant de mellom 15-19 år større grad enn de andre aldersgruppene (Opinion, 2016). Også i SSBs undersøkelse om bibliotekbruk er avstand til biblioteket den mest hyppige begrunnelsen for at respondenter ikke hadde benyttet det lokale folkebiblioteket det siste året (Lagerstrøm & Revold, 2015, s. 41).

Diskusjonene med elevene viser at den geografiske spredningen på hvor elever bor, både støtter opp om og sår tvil rundt betydningen av bibliotekets beliggenhet for ungdoms bruk. På den ene siden beskriver elevene at de er temmelig mobile når det gjelder å treffe hverandre på fritiden. Elevene opplyser om diverse møteplasser de oppsøker sammen med jevnaldrende, som delvis ligger i tilknytning til boligområder (som barneskoler), eller i Revetal sentrum, som idrettsparken eller skateparken. De besøker også hverandre mye, på tross av avstander. Samtidig krever det en del beslutsomhet og planlegging av elevene for å skulle oppsøke slike møteplasser, gjennom kollektivtransport, sykling eller å bli kjørt. Bibliotekets beliggenhet som framkalt allerede eksisterende møteplasser elevene bruker i fritiden, kan dermed synes å bidra til å redusere elevenes opplevelse av biblioteket som en aktuell sosial møteplass. Som de sier, så er det ikke et sted man bare stikker innom når man går forbi, for eksempel etter skolen.

Arrangementer for ungdom på biblioteket?

Ingen av ungdommene vi snakket med hadde deltatt på arrangementer på Re biblioteket. På vårt spørsmål om de kjente til noe som skjedde der, eller om de fikk vite om det dersom det skjedde noe på biblioteket, var svaret «*skjer det noe der da?*». Ungdommene hadde ikke noen forestillinger om hva slags relevante arrangementer som kunne tilbys på biblioteket. Kun en av guttene hadde deltatt på et Halloween-arrangement på Tønsberg og Nøtterøy bibliotek da han var noe yngre. Da han fortalte dette kunne ikke de andre deltakerne forstå hva dette arrangementet hadde med et bibliotek å gjøre. De brukte lang tid på å spørre og få forklart hva dette arrangementet var for noe.

Ungdommene var i utgangspunktet skeptiske til at biblioteket ville kunne tilby aktiviteter eller arrangementer som ville bli fristet til å delta på. Vi viste frem bilder av spillekvelder i bibliotek, og fortalt at dette hadde vært populære arrangementer. Ungdommene vi snakket var tvilende til om de ville deltatt på dette. De antok at arrangementet trolig var for yngre barn enn dem selv. Når det kom til mulige attraktive arrangementer mente ungdommene at de ville kunne kommet dersom «kjendiser» ble benyttet som trekkplaster, slik som populære bloggere, artister eller dansere. Allikevel var det tilløp til positivitet: Filmvisning var en type aktivitet som enkelte ungdommer stilte seg positive til, men det ville avhenge helt av hvilken film, og hvem andre som skulle dra.

Resultatene våre kan oppsummeres med at arrangementer på biblioteket ikke fremstår som «kult» for informantene. Ungdommen er svært opptatt av hva de skal «gidde» å være med på, og et av kriteriene er at «*mange drar dit*». Dette blir selvforsterkende negative eller positive spiraler, hvor ungdommenes tolkning av hvordan «de andre» vurderer stedet og arrangementet egentlig er mer sentralt enn hvorvidt de synes arrangementet i seg selv virker interessant. I tillegg hadde de ikke noe kjennskap til at det kunne foregå arrangementer for dem her. Ved Re bibliotek har det vært gjennomført tiltak for å lage attraktive arrangementer for ungdom, gjennom «Ta plass»-satsningen. Disse arrangementene var det ingen av ungdommene i vårt utvalg som viste kjennskap til.

Per Roger Sandvik, prosjektkonsulent ved Nye Deichman, beskriver godt hvordan ungdommens stormfulle livsfase gjør dem til et utfordrende segment for arrangementer: «*Det treigaste som finst er når vaksne definerer unge sine behov, og set i gang tiltak som dei forventar ungdomane vil lovsyngje og være dei evig takksame for*» (Sandvik, 2012, s. 1). Ungdom er i en livsfase hvor det å konstruere

en selvidentitet, å finne seg selv gjennom sosialisering med jevnaldrende, er sentralt. I individualismens tidsalder, blir symbolske markører for hvem du er og hvilke sosiale grupper du tilhører sentralt. Det vil si at en spillekveld godt kan fremstå som morsom for et individ, men han vil ikke møte opp dersom han forventer at vennene hans synes det virker barnslig. I intervjuene merket vi særlig at ungdommene var svært sensitive på hva «andre» ville gjøre – og ungdommen snakket gjerne i «vi-form» om hva slags tilbud de ville finne interessante. Ungdom er så uforutsigbare, hva som er «kult» skifter raskt, og et arrangement de har vært positive til i ett øyeblikk blir prioritert bort til fordel for noe mer spennende i neste øyeblikk. Et annet fenomen er at interessen rundt et nytt arrangement daler raskt dersom det gjentas.

På den andre siden viser dette at preferansene til ungdommen er omskiftelig, noe som også skaper et større rom for å kunne bidra til å skape etterspørsel etter arrangementer, som ungdom i våre intervjuer nå ikke ser for seg at de ville delta på. For eksempel kan flere biblioteker vise til svært attraktive arrangementer som spillekvelder. Det anbefales derfor å vektlegge deltakelse og medvirkning i eventuell planlegging av arrangementer, og det oppfordres også til å tenke dette som en langsiktig og fleksibel prosess, i den forstand at type aktiviteter kan defineres over tid og endres. Dette anbefales å starte med å legge til rette for et fleksibelt, nøytralt med hyggelig bibliotekrom, hvor lav-kostnadsaktiviteter kan iverksettes, og hvor ungdom opplever seg som velkomne.

Skolebiblioteket og folkebiblioteket

Det er tydelig at en av årsakene til at ungdom ikke benytter seg av folkebiblioteket er at de bruker skolebiblioteket, både til å låne bøker til skolearbeid, men også fritidslesing. De kjente godt til ordningen om at skolebiblioteket kan bestille bøker fra folkebiblioteket. Det var kun ved ønsker om større utvalg av litteratur, eller dersom de trengte en bok raskt, eller i ferier, at de benyttet folkebiblioteket fremfor skolebiblioteket. Et argument for at folkebibliotek ikke nødvendigvis bør satse på ungdom som målgruppe blant annet på grunn av at deres interesser ivaretas av skolebibliotek. Dette argumentet holder muligens i forhold konkret lån av bøker, men det blir problematisk sett i lys av folkebibliotekenes utvidede samfunnsoppdrag. Skal folkebibliotekene bidra til å styrke lokalmiljøet, må ungdomssjiktet inkluderes.

Det fremheves her at flere av ungdommene hadde særlig ett minne knyttet til folkebiblioteket, og det var et bibliotekbesøk de hadde hatt med klassen på barneskolen. De fortalte med positivitet hvordan de hadde fått en bok: «*Den leste jeg faktisk, den var kul*», mimret en av informantene. Dette viser at det å bruke skolearenaen for å skape positive assosiasjoner til folkebiblioteket, både som møteplass og leselyst kan være fruktbart, uten dermed å si at dette er skolens oppgave.

Det er blitt utbredt med sammenslåinger er skolebibliotek og folkebibliotek, hvor det er ulike erfaringer. Et avgjørende punkt er at en av de to typene bibliotek opprettholder sine særegne funksjoner, og ikke reduseres til hverandre. Det er også vektlagt at det utvikles presise og klare avtaler for hvordan samdrift skal gjennomføres. En fare er at folkebiblioteket ikke oppleves som attraktivt for øvrige innbyggere dersom det lokaliseres i et skolebygg. En annen fare er at skoleelever kun assosierer folkebiblioteket med skolearbeid, slik at opplevelsen av folkebiblioteket som fritidsarena forsvinner. Det finnes en rekke enkeltstående erfaringer knyttet til mer eller mindre forpliktende samarbeidsformer, som kan tjene til inspirasjon. Det kan være høytlesning av aviser for eldre, jevnlig bok-/forfatterpresentasjoner, eller jevnlig besøk fra bibliotekarer. Gitt at det er begrensede ressurser til bibliotekfunksjoner i en kommune oppfordres det til et økt samarbeid for å tenke bedre ressursutnyttelse knyttet til kunnskapsformidling, samt økt kontakt mellom ungdomsgruppen og folkebiblioteket for å skape opplevelse av tilhørighet til tilknytning til folkebiblioteket.

Anbefalingen er også underbygget av nasjonale resultater som viser at unges bruk av bibliotek har sterk sammenheng med foreldrenes bruk. Informantene refererte gjerne til familie og foreldre for når de hadde benyttet biblioteket, og det fremstår som av betydning å jobbe aktivt ut mot den ungdomsgruppen som ikke blir introdusert for bibliotekets nye funksjoner gjennom familie.

Diskusjon og refleksjoner

I første øyeblikk fremstår resultatene som noe nedslående, i og med at ungdommene generelt sett var lite entusiastiske i sin vurdering av biblioteket som en potensiell møteplass. Denne manglende entusiasmen gjenspeiles også i at svært få ungdom ønsket å delta i fokusgruppeintervjuene. Samtidig viser resultatene at nær ingen av ungdommene hadde noen forestillinger om at biblioteket skulle kunne være en møteplass for dem. Sett i lys av teorien om sosial kapital fremstår det som et hensiktsmessig grep i seg selv å være ytterligere aktive i å synliggjøre at bibliotekrommet er

tilgjengelig også for dem. Opplevelse av inkludering bidrar til høyere tillit og potensielt også positive utbytter i form av sosial kapital i lokalsamfunnet. Teori om ungdom viser til hvordan ungdommens kulturelle symboler og fritid er kontinuerlig forandring, og det fremstår dermed som hensiktsmessig å tenke langsiktighet i jobbingen for å gradvis forme unges assosiasjoner til bibliotek. Ungdommenes forestillinger om Re bibliotek og (manglende) interesser knyttet til dette, er like mye et tegn på spontan meningsdannelse i konteksten, som en stabil preferanse hos ungdomsgruppen. For at ungdom skal finne mening i å benytte biblioteket, må forestillingsrommet åpnes.

Et diskusjonspunkt er i hvilken grad man bør satse på en skjermet ungdomsavdeling, eller vektlegge den uformelle sosial møteplassen som arena for flere brukergrupper. På den ene siden står ungdom i en livsfase hvor de løsriver seg fra voksne, og hvor det å være sammen med jevnaldrende er sentralt for identitetsutviklingen. Det å få et « eget ungdomslokale » har dermed vært løsningen i en rekke av bibliotekets ungdomssatsninger, som popkult i Drammen eller i det lokale eksempelet Andebu. På den andre siden så kjennetegnes « lavintensive » møteplasser av at ulike sosiale grupper treffes på tvers av nettopp generasjoner, kultur og sosiale skillelinjer. Fra et slikt perspektiv vil det å fokusere på en « romslig » løsning for bibliotekrommet, som innbyr til sosiale møter, samtale og ufokusert opphold, fremstå som hensiktsmessig. Cafeen ved Tønsberg og Nøtterøy bibliotek kan nettopp synes som eksempel på en slik løsning. For at en gevinst i form av sosial kapital i nærmiljøet skal kunne forventes, antas en slik løsning som mest fruktbar. Begge løsninger for et sosialt møterom vil allikevel kunne tilfredsstille kravene til et « tredjested » hvor unge kan føle seg som hjemme, samtidig som de kan møtes på tvers av etablerte vennegrupper for uformell samtale, og styrke nettverket innad denne gruppen i lokalmiljøet

Et ytterligere diskusjonspunkt er hvordan man kan balansere hensyn til ulike brukergrupper opp mot hverandre. Det er enkelte brukergrupper som i dag knytter stor verdi til biblioteket som en møteplass. Dette gjelder også enkelte ungdommer som har lesing som primærinteresse. Vi vet også fra undersøkelser av bibliotekbruk at det er særlig marginaliserte grupper som er regelmessige brukere av biblioteket som en møteplass, og for disse gruppene kan bibliotekene være svært meningsfulle og dette bør tas hensyn til.

Promoteringen av en eventuell ungdomssatsning fremstår som avgjørende for å nå frem. Re bibliotek har hatt flere fremstøt mot ungdom, uten at det tilsynelatende har vært vellykket. En strategi er å styrke samarbeidet mellom folkebiblioteket og andre organisasjoner og aktører som treffes ungdom i hverdagen. Jeg har ovenfor diskutert og anbefalt et styrking av samarbeidet mellom folkebibliotek og ungdomsskole/skolebibliotek. I *Bibliotekplan Vestfold 2015-2018* vektlegges det at arbeidet med å sikre et best mulig bibliotektilbud til innbyggerne krever et brukerperspektiv, med særlig prioritering av prosjekter med fokus på aktiv medvirkning fra ungdom. Det fremheves også at lokal kunnskap og samarbeid med lokale miljøer, interessegrupper og foreningsliv er av stor betydning. (Vestfold Fylkesbibliotek, 2015). Det oppfordres til å utnytte felles samarbeidsarenaer til dette formålet. På samme måte oppfordres det til å utnytte ungdommens kulturråd til dette formålet. I den grad man skal satse på konkrete arrangementer knyttet til ungdom, anbefales det for det første å sørge for at et attraktivt bibliotekrom er etablert og kan synliggjøres under arrangementet, samt at ungdom aktivt involveres for å skape eierskap og forpliktelse.

5. Oppsummering og anbefalinger

- Ungdommen vi snakket med assosierer i hovedsak biblioteket med bøker og utlånsfunksjonen. Ingen hadde noen forestillinger om biblioteket som en sosial møteplass, eller som et sted for attraktive arrangementer eller aktiviteter for ungdom. De hadde svært lite kjennskap til funksjoner et bibliotek kunne tilby ungdom, utover utlånsfunksjonen og et sted å lese.
- Folkebiblioteket assosieres i hovedsak med andre brukergrupper enn ungdom, særlig eldre, voksne og barnefamilier. Disse assosiasjonene bidro til at de ikke opplevde folkebiblioteket som en relevant arena eller oppholdssted for dem. Ungdom forbinder videre folkebiblioteket med stillhet og «hysjing», noe som ytterligere bidrar til at de ikke opplever biblioteket som relevant
- Ungdommene opplever i stor grad at de får dekket behovet for bøker gjennom skolebiblioteket eller gjennom kjøp. De kjenner til muligheten for å bestille gjennom

skolebiblioteket. I den grad de oppsøker folkebiblioteket skjer det fortrinnsvis sammen med foreldre eller familie, og da i forbindelse med lån av bøker, for eksempel til feriebruk.

- Ungdommen var i utgangspunktet skeptiske til hvorvidt biblioteket ville kunne fremstå som et attraktivt møtested. Men, knyttet til funksjonen som en uformell sosial møteplass var det noe mer positiv holdning særlig blant jentene. Særlig var flere positive til å bruke biblioteket for uformelle sosiale treff dersom det var et rimelig cafe-tilbud her. Det fremhevet et ønske om hyggelig sted man kunne stikke innom og bli sittende en stund, fortrinnsvis med noe servering.
- Det var varierende synspunkter på potensialet for en egen ungdomsavdeling. Noen mente at en skjermet avdeling ville gjøre det mer attraktivt å være på biblioteket, for å unngå hysjing og eldre brukere.
- Det var generell skepsis blant ungdommen til at biblioteket ville kunne tilby arrangementer som ungdommene ville delta på. Unntaket var dersom anerkjente trekkplastre kunne friste.

Anbefalinger for en ungdomssatsningen ved Re bibliotek:

- Brukermedvirkning er sentralt for å utvikle ungdomstilbud som vil brukes. Dialogmøter og/eller workshops med ungdom kan bidra til å sikre medvirkning og eierskap til folkebibliotekets ungdomstilbud.
- Det anbefales i første omgang å rette oppmerksomhet mot selve bibliotekrommet, for å gjøre dette mer attraktivt som en uformell sosial møteplass for ungdom. Det er av særlig betydning av ungdom opplever at de kan få snakke uten å føle at de forstyrrer andre bibliotekbrukere.
- Videreføre tiltak rettet mot overgangsfasen mellom barn og unge, for å skape positive assosiasjoner til bibliotekene i denne kritiske perioden.
- Styrke samarbeidet mellom folkebibliotek og skolebibliotek, for bedre ressursutnyttelse av folkebibliotekets tilbud, samt bedre informasjonsflyten knyttet til hva folkebiblioteket kan tilby ungdom.
- Sikre langsiktighet, fleksibilitet og økonomisk bærekraft over tid i en ungdomssatsning, knyttet til langsiktig arbeid med unges assosiasjoner til og opplevelse av tilhørighet til folkebiblioteket.

- Styrke samarbeid mellom folkebiblioteket og aktører på andre fritidsarenaer som ungdom anvender, for å sikre at en styrking av ungdomstilbudet ved biblioteket ikke oppleves som en «konkurrent» til alternative fritidsaktiviteter, men en ressurs og et supplement.
- Ved en potensiell flytting av biblioteket, er det av betydning at biblioteket får en plassering i umiddelbar nærhet til de uformelle møteplassene og stedene der ungdom ferdes på fritiden, og på vei til/fra skolen.

6. Litteratur

- Audunson, R. A., & Lund, N. W. (Red.). (2001). *Det Siviliserte informasjonssamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Dahlkild, N. (2013). Biblioteket som rum i byens rum. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 2(1).
- Frønes, I. 1946-. (2011). *Moderne barndom*. [Oslo]: Cappelen Damm akademisk.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press. Hentet fra <http://www.sup.org/books/title/?id=2660>
- Johannessen, A., Tuft, P. A., & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Kulturdepartementet. (1986). Folkebibliotekloven. Kulturdepartementet.
- Lagerstrøm, B. O., & Revold, M. K. (2015). *Undersøkelse om bibliotekbruk 2015* (Bd. 2015/32). Statistisk sentralbyrå. Hentet fra <http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/undersokelse-om-bibliotekbruk-2015>
- Lovdata. (1986). Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven). Kulturdepartementet. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>
- Morgan, D. L. (1997). *Focus groups as qualitative research* (2nd ed). Thousand Oaks, Calif: Sage Publications.
- Opinion. (2016). *Brukerundersøkelse Re bibliotek* (Undersøkelse gjennomført i Re kommune 4. – 13. januar 2016). Opinion.
- Plener, Å. U. (2008). *Biblioteket som møteplass for ungdom? Masteroppgave*. Masteroppgave ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for journalistikk, bibliotek- og informasjonsfag, Oslo. Hentet fra <https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/316/2/Plener.pdf>
- Robert D. Putnam. (2000). *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

- Sandvik, P. R. (2012). I ungdoms distanserte nærleik - når folkebibliotek vil samhandle med ungdom. *Bok og Bibliotek*, 2012(1).
- Seale, C. (1999). *The quality of qualitative research*. London: SAGE.
- Tormod Øia, & Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge* (2. rev. utg.). Abstrakt.
- Vardheim, I. (2013). *Ung i Vestfold 2013* (No. TF-Rapport nr. 324). Telemarksforskning. Hentet fra https://www.telemarksforskning.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=2375
- Vestfold Fylkesbibliotek. (2015). Bibliotekplan Vestfold 2015-2018. Allen & Unwin. Hentet fra <https://www.vfk.no/Documents/vfk.no-dok/Kultur/Bibliotek/Bibliotekplan%20Vestfold%202015-2018%20-%20vedtatt%2011%2012%2014.pdf>
- Vestfold Fylkeskommune. (2015). Strategisk kultur- og idrettsplan 2015-2018 Vestfold. Hentet fra <https://www.vfk.no/Documents/vfk.no-dok/Kultur/Styringsdokumenter/Strategisk%20kultur-%20og%20idrettsplan%202015-2018%20Vestfold.pdf>
- Vårheim, A. (2006). Folkebiblioteket som skaper av sosial kapital. *Bok og bibliotek*, 2006(6). Hentet fra <http://www.bokogbibliotek.no/folkebiblioteket-som-skaper-av-sosial-kapital>
- Wollebæk, D., & Seggaard, S. B. (2011). *Sosial kapital i Norge*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Aabø, S., & Audunson, R. (2012). Use of library space and the library as place. *Library & Information Science Research*, 34(2), 138–149. <http://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.06.002>
- Aabø, S., Audunson, R., & Vårheim, A. (2010). How do public libraries function as meeting places? *Library & Information Science Research*, 32(1), 16–26. <http://doi.org/10.1016/j.lisr.2009.07.008>
- Aarts, J. (2013). *Popkult som modell for bibliotek tjenester til ungdom og unge voksne*. (Rapport til Nasjonalbiblioteket). Hentet fra <https://www.nb.no/content/download/8540/83289/file/Popkult%20-%20Rapport.pdf>

Vedlegg 1 Informasjonsbrev og samtykkeskjema foreldre

FORESPØRSEL TIL FORESATTE OM BARNES DELTAKELSE I FORSKNINGSPROSJEKTET «UNGDOM OG BIBLIOTEK I RE KOMMUNE»

Høgskolen i Sørøst-Norge har i samarbeid med folkebiblioteket i Re kommune startet opp et prosjekt med tema «ungdom og bibliotek». Undertegnede er prosjektleder, til vanlig ansatt ved HSN. Masterstudent Katrine Rønningen bidrar som prosjektmedarbeider.

Vi spør: Samtykker du til at ditt barn kan delta i et gruppeintervju angående ungdoms opplevelse av egen fritid og om folkebiblioteket i Re kommune? Du samtykker ved å signere **svarslippen på baksiden**, og returnere den til skolen/lærer.

Folkebibliotekene skal være en kulturformidler og læringsarena for alle grupper i samfunnet, blant annet ved å låne ut gratis bøker. I tillegg skal bibliotekene også fungere som en uformell sosial møteplass og arena for samfunnsdebatt. Undersøkelser viser at ungdom benytter bibliotekene mindre enn andre grupper i befolkningen.

I prosjektet vil vi undersøke hva ungdom selv tenker om folkebiblioteket, og hvilken plass biblioteket har og kan ha i deres fritid. Målet med studien er å løfte frem ungdoms erfaringer med bibliotekene, og hvordan de opplever bibliotektilbudet, særlig i Re kommune. Gjennom deres refleksjoner ønsker vi å bidra til å gjøre fremtidens bibliotektilbud i Re kommune mer relevant for ungdom.

For å finne ut av dette ønsker vi å gjennomføre gruppeintervjuer med ungdom som går på Revetal ungdomsskole. Hver gruppe vil bestå av 10-15 elever, som skal diskutere ulike temaer knyttet til fritid og bibliotek. Prosjektleder spør spørsmål og styrer samtalen. Spørsmålene vil handle om hva de liker å gjøre på fritiden, hva slags opplevelser de har av biblioteket, og hvordan de tenker om å bruke biblioteket i fremtiden. Intervjuet vil vare 50-70 minutter, og det vil bli tatt lydopptak. Intervjuet vil foregå i skoletiden, på skolens område.

All informasjon blir behandlet konfidensielt og deltakerne vil ikke gjenkjennes i den ferdige rapporten. Kun prosjektleder og prosjektmedarbeider får tilgang til lydopptakene. Lydopptak slettes ved prosjektets slutt, august 2016. Det er frivillig å delta i studien, og deltakerne kan når som helst trekke seg, uten å oppgi noen grunn.

Vi gjennomfører lignende undersøkelser i andre kommuner i Vestfold, og erfaringene fra intervjuer i Re vil brukes andre i faglige sammenhenger, i anonymisert form. Studien er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, NSD.

For spørsmål ta gjerne kontakt med prosjektansvarlig Sigrunn Tvedten på epost sigrunntvedten@hbv.no, eller på telefon: 31 00 91 02.

Mvh

Sigrunn Tvedten

Høgskolelektor i sosiologi ved Handelshøgskolen, Institutt for historie, sosiologi og innovasjon

Tel: +47 31 00 91 02 / sigrunn.tvedten@hbv.no

HSN Høgskolen
i Sørøst-Norge

SVARLAPP PÅ BAKSIDEN

SVARSLIPP – RETURNER TIL SKOLEN

Elevens navn _____

Elevens klasse _____

Foresattes navn _____

Jeg har lest informasjonen på fremsiden og samtykker til at mitt barn får delta på forskningsprosjektet «Ungdom og bibliotek»

JA

NEI

Dato og underskrift _____

Vedlegg 2 Intervjuguide fokusgruppeintervjuer

Diskusjonen ble strukturert gjennom «teasere» som ble vist på power point i rommet.

Diskusjonstemaer for fokusgruppeintervjuer med ungdom

- Hvordan bruker dere fritiden deres i løpet av en vanlig skoleuke
  - o Organiserte fritidsaktiviteter
  - o Sosiale møteplasser – uformelle sammenkomster og aktiviteter
  - o Skoleaktiviteter – lekser
- Hva slags assosiasjoner har dere til biblioteket?
  - o Hvem bruker bibliotekene mest tror dere?
  - o Hva kan ungdom gjøre på biblioteket?
- Kan dere fortelle om hvilken erfaringer dere har med biblioteket
  - o Fra barndom
  - o Ungdomstid
- Når og hvordan bruker dere det lokale biblioteket i dag? (*Viser bilder av Re bibliotek*)
  - o Hvordan opplever dere det lokale biblioteket
  - o Evt. hvorfor ikke bruk
  - o Hvem bruker det – tror dere?
- Her ser dere noen bilder fra bibliotek i andre kommuner, som har egen ungdomsavdeling – hva tenker dere når dere ser disse bildene? (*Viste bilder fra Tøyen Deichmanske ung, ungdomsavdelingen på Drammen bibliotek, Tønsberg bibliotek, spillekveld*).
- Hvis dere komme med en anbefaling eller ønsker til folkebiblioteket i Re – hva ville det være?

© 2016, Sigrunn Tvedten og Katrine Rønningen

Høgskolen i Sørøst-Norge
Kongsberg, 2016

Skriftserien fra Høgskolen i Sørøst-Norge nr. 2

ISSN: 2464-3505 (Online)

ISBN: 978-82-7860-282-9 (Online)

Utgivelser i publiseres som Creative Commons* og kan kopieres fritt og videreformidles til andre interesserte uten avgift. Navn på utgiver og forfatter(e) angis korrekt. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.no>

Coverphoto: Maskot Bildbyrå AB